

Fenomenele de transparenta- influenta si "Theory of Mind"

M.Lazarescu

31.01.2008 - Timisoara

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

Fenomenele de transparenta-influenta au fost comentate la inceputul sec.XX de catre Jaspers ca exemplu tipic al incomprehensibilitatii psihopatologice in comparatie cu intelegerea naturala a faptului ca o persoana devine trista dupa ce a pierdut o fiinta draga

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

Schneider a introdus simptomele din sindromul de transparenta influenta (TI) intre simptomele de prim rang ce definesc schizofrenia (alaturi de halucinatiile comentative si delirul primar).

In viziunea europeana (si instrumentele internationale PSE-9 si SCAN) TI sunt comentate distinct de delir dar cu precizarea ca pot fi interpretate delirant.

In viziunea americana TI este considerata o forma de delir bizar (DSM-IV, Andreasen, Kay)

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

Incomprehensibilitatea fenomenelor TI poate fi comentata si analizata din doua perspective:

- In primul rand problema subiectivitatii intime (ce e dezvaluita in TI) are un aspect istoric ea nefiind la fel de pregnantata in antichitatea greco-romana ca in Europa crestina de dupa Renastere, in perioada dintre Descartes si Freud. Iar la sfarsitul sec.XX si inceputul postmodernismului intimitatea subiectivitatii incepe sa se reduca.

- In al doilea rand cunoasterea directa a intimitatii psihice a altei persoane e studiatata sistematic in ultimele decenii in cadrul programului "teoria mintii" (Theory of Mind).

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

Teoria mintii constata si analizeaza faptul ca in jur de 3-4 ani copilul poate percepe direct, privind o alta persoana o serie din intentiile acesteia:

- Ce-l intereseaza din ambianta;
- Ce intentioneaza sa faca;
- Ce gandeste despre situatia actuala;
- Cum apreciaza situatia;
- Ce simte;
- Care e convingerea sa in raport cu problema pe care situatia o ridica.

Aceasta cunoastere directa sta la baza activitatii noastre normale in societate, e fundamentul existentei noastre de zi cu zi.

Zilnic si permanent noi "citim" si "ghicim" gandurile, trairile, sentimentele si convingerile celor din jur.

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

"Perceptia-intuitie" a intentionalitatii altora pe care o analizeaza teoria mintii poate fi interpretata ca un modul neuropsihologic al persoanei constiente la fel cu alte module precum :

- perceptia vizuo-spatiala;
- limbajul articulat;
- perceptia de sine (self-ul);
- vigilitatea constienta.

Toate modulele au o plurilocalizare in functionarea cerebrala.

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

Perceperea directa a mintii (a intentionalitatii mentale) a celuilalt nu e posibila fara acceptarea reciprocitatii: la fel cum eu pot cunoaste starea mintii altcuiva si altul poate cunoaste starea mintii mele.

In mod normal subiectul evalueaza continuu faptul in care este perceput si evaluat de catre altii. Acest fapt a fost intuit de filosofi si face obiectul studiilor psihologiei persoanei, a psihologiei sinelui mai ales.

Simptomatologia de "transparenta psihica" consta in sentimentul ca altii cunosc intimitatea starii mele psihice, intentionalitatea mea intima.

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

Diferenta dintre normalitate si simptomatologia TI consta in :

- Hiperreflexivitate : fenomene spontane inconstiente devin constiente si lucide;
- Sentimentul neplacut ca este incalcata libertatea de a decide ce sa ramana intim si ce poate fi facut public;
- Desituationalizarea fenomenului de cunoastere directa a mintii (intentionalitatii) celuiilalt;
- Incadrarea TI intr-o patologie a supravegherii patologice, si ea desituationalizata. Supravegherea permanenta prin privire dar si prin variate mijloace se coreleaza cu sentimentul (convingerea) atitudinii ostile a altora, deci cu instanta deliranta paranoida.

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

In psihopatologie sentimentul de transparenta psihica apare in stransa corelatie cu cel de influenta xenopatica. Teoria mintii studiaza doar aspectul cognitiv al cunoasterii mintii celuilalt (in cazul de fata a cunoasterii mintii subiectului de catre altii). Aspectul influentei asupra actiunii nu este analizat de teoria mintii.

Aceasta este o posibila tema de dezvoltare a acestei doctrine, care ar completa intelegerea psihopatologica a fenomenului TI.

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

In a doua jumatate a sec.XX fenomenele de TI au fost considerate de multi ca specifice schizofreniei.

Dar:

- istoric, descrierea clinica cea mai ampla pe care a facut-o de Clerambaud, nu coreleaza fenomenele TI nici cu delirul nici cu o boala anume, ele fiind studiate in contexte clinice foarte variate, alaturi de diverse stari halucinator delirante, obsesii, sau suferinte organice cerebrale, mai ales epilepsie;
- in nosologia actuala, fenomenele de TI sunt acceptate in psihoza scurta si tranzitorie, in tulburarea psihic organica cerebrala (inclusiv alcoolism, demente si epilepsie), in tulburarea bipolară, fara ca aceasta sa fie asimilata schizofreniei.

Discutia privitor la declararea unei tulburari psihotice ca facand parte din clasa sau spectrul schizofreniei numai pentru ca sunt prezente simptome TI, ramane o problema deschisa.

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

Frecventa mai mare a modulului TI in schizofrenie decat in alte contexte psihopatologice clinice s-ar datora stranselor conexiuni cu modulul identitatii sinelui (self-ului) care e in mod constant alterat, in sensul depersonalizarii in schizofrenia nucleara. Adica in cea corelata cu distontogeneza, cu insuficienta migratiei si conectivitatii interneuronale si a sintezei formative a eului.

Aceasta intelegere a schizofreniei, cea sustinuta in psihopatologia traditionala de Jaspers, Langfeld iar in psihopatologia fenomenologica actuala de Scharfetter, Sass, Stanghellini. Ea mentine ideea lui Bleuler ca delirul halucinator nu este specific acestei boli, adaugandu-se dezorganizarii, pierderii identitatii si simptomatologiei negative.

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

O conceptie largita a schizofreniei, mult agreata in prezent de psihiatria sustinuta de firmele de medicamente este cea care cuprinde orice delir halucinator (mai ales cu halucinatii comentative) insuficient de sistematizat, aparut la orice varsta, insotit sau nu de fenomene TI.

Simptomatologia TI se afla la cumpana dintre aceste doua viziuni.

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

TI se coreleaza cu dezorganizarea psihica prin apropierea ei de fenomenul dezorganizarii structurii semnificatiilor, prezent in "anastrofa" psihopatologiei traditionale: diferite nume, culori, perceptii exprima ceva special care priveste subiectul; si la fel cele spuse la radio, televizor etc.

TI se coreleaza cu delirul prin sentimentul punerii sale sub supraveghere care vizeaza intimitatea subiectului. Supravegherea e o conditie de baza a teoriei mintii.

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

D.p.d.v. clinic cel mai intelept ar fi ca modulul TI sa fie inregistrat in detaliu de cate ori apare, alaturi de toata simptomatologia psihopatologica prezenta, fara ca el sa fie elementul deciziv al etichetarii cazului ca schizofrenie.

Acesta e valabil si in cazul psihozelor delirante persistente insotite de halucinatii.

Este posibil ca si in zilele noastre sa identificam forme nucleare ale entitatii clinice pe care o denumim schizofrenie (forma A) si forme periferice in care nucleul personalitatii, identitatea sinelui (self-ul) sa nu fie grav alterata (forma B).

Fenomenele de transparenta-influenta si "Theory of Mind"

Judecata clinica nu se poate reduce la aplicarea unor scheme mecanice. Ea trebuie sa ramana judecata, adica judecare si evaluare a omului, iar la circumscrierea nuantata a cadrelor nosologice isi poate aduce aportul fiecare din noi.